

การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของ กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

The Development of an Identity and Creation of Cultural Tourist Value of the Ethnic Groups Community in Suphan Buri Province

¹พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สุนตจิตโต ²พระสุพรรณวชิราภรณ์

³เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย ⁴ภัทรกุล ศิลปรัตน์

⁵พระครูภาวนาวารานุรักษ์ ⁶ธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย

¹Phrakhubaidika Sakdanai Santacitto ²Phrasuphanwachiraporn

³Penphan Fuangfooloy ⁴Phattharakul Silparat ⁵Phrakhru Bhavanavaranurak

⁶Dhammaadhisthana Pornbandalchai

¹²³⁴วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴Suphanburi-Srisuvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁵⁶นักวิชาการอิสระ ⁵⁶Independent Scholar

³Corresponding Author, Email: penphanfuang@gmail.com

Received October 18, 2023; Revised November 9, 2023; Accepted: November 9, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3. เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร การสำรวจเชิงพื้นที่ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ชาติกะเหรี่ยง มีอัตลักษณ์ชุมชน ทิวทางวัฒนธรรม และภูมิสังคมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว 6 ฐาน และแนวทางพัฒนาบ้านพักในชุมชนให้เป็นโฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมิกซ์ไฮของวิถีวัฒนธรรม กะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผู้นำชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการปรับตัวร่วมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; ชาติพันธุ์; อัตลักษณ์

Abstract

This research paper aimed to study: 1) to analyze the identity and way of life of ethnic communities in Suphan Buri province, 2) to develop activities and community products that promote cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province, and 3) to strengthen community networks for the sustainable development of cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province. The research is conducted by using a mixed-methods research methodology, combining qualitative research and participatory action research method. This involved studying documentaries, conducting field surveys, holding focus group discussions, conducting in-depth interviews, and organizing seminars for knowledge exchange. The research results were found that the ethnic Karen community has a cultural and social identity suitable for the development of cultural tourism. The community has collectively outlined strategies for the development of cultural products through six tourism bases and the improvement of community lodgings into culturally immersive, clean, safe, and nature-friendly homestays to accommodate tourists. This was achieved through networking and leadership within the community to enhance cultural sustainability and strength in the long term.

Keywords: Cultural tourism; Ethnicity; Identity

บทนำ

มนุษย์ มีการรวมตัวอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นหมู่เหล่า เป็นชุมชน และเป็นกลุ่มสังคม (SOCIAL GROUPS) (วิลาส ศรีมหาโร : 2556) อย่างมีระเบียบและจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน มีการสร้างรูปแบบพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่มตนเองอย่างเป็นระบบ มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาด้วยการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ความก้าวหน้าและพัฒนาการของทางเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ทำให้มนุษย์ต้องวิ่งตามและกระโจนเข้าสู่สิ่งใหม่ที่เป็นความเจริญทางวัตถุที่เป็นเพียงความเจริญภายนอก และหลงลืมความสำคัญของชีวิตที่เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ที่ควรตระหนักและให้คุณค่าก็คือ อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ที่เป็นเครื่องการสะท้อนถึงตัวตน ชาติกำเนิด รากเหง้าวิถีชีวิตที่มีคุณค่า ผ่านกาลเวลาและยุคสมัยที่ดำเนินไปด้วยความกลมกลืนของมนุษย์ในแต่ละสังคม เมื่อเราศึกษาชุมชนใดก็ตาม คงจะปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องสนใจไปที่ วัฒนธรรม เพื่อสะท้อนถึงตัวตนของสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์นั้น ที่มีความแตกต่างในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคม นัยยะของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็คือ “สัญลักษณ์” (SYMBOL) ที่ใช้ในการแสดงควมมีอยู่ ความเป็นตัวตน หรือเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ควรได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และสร้างมูลค่าจากคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างมูลค่า สร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศชาติที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีกรอบแนวคิดด้านการแก้ไข

ปัญหาและการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและคุณภาพของประชาชน เช่น ด้านประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ มีอายุราวยุคหินใหม่ ยุคสัมฤทธิ์ ยุคเหล็ก ยุคสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมรวดี ทวารวดี อุทอง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมีประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เด่น ถือได้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมเพราะมีเชื้อชาติรวม 11 ชาติพันธุ์ (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี : 2564, น. 11) ซึ่งมีชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็งจำนวน 3 ชาติพันธุ์ คือ 1. ลาว ครั้ง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช 2. ละว้า อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง และ 3. กะเหรี่ยง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง ดังนั้นการนำคุณค่าของชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ มาจัดระบบระเบียบภายใต้เอกลักษณ์ของตนให้เป็น “เครื่องมือ” ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ จะก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการดึง “จุดเด่น” ของสิ่งที่มีอยู่ในชาติพันธุ์หรือบุคคลทางวัฒนธรรมสร้างเป็น “จุดขาย” ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น สัปปายะ 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546) หรือหลักสันโดษ 3 เชื่อมโยงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น ที่สามารถสร้างผลกระทบต่อคุณภาพของการท่องเที่ยวในแง่มุมเชิงเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี (ปีพ.ศ. 2561 – 2566) ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสอดคล้องกับกระแสโลก ด้วยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สัมผัสถึงธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติที่มีอยู่เดิม (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2564)

สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นฐานเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนา และมีข้อมูลการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่หรือศึกษาเฉพาะกลุ่มเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นบางส่วนแล้ว เช่น อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (อินทิรา พงษ์นาค และคณะ, 2558) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (วีรพร รอดทัศนาศ, 2557) ซึ่งเป็นการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ภูมิทัศน์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน บูรณาการในการสร้างมูลค่าและเพิ่มรายได้กลับสู่สมาชิกชุมชน การวิจัยครั้งนี้จะช่วยพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรีที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ การพัฒนาสังคม มนุษยศาสตร์ และพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ กับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การ

บริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวสุพรรณบุรี วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โครงการวิจัยนี้ จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้พื้นฐานก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเกี่ยวกับวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการเพิ่มมูลค่าจากการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้านการรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าความเป็นมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมของศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล นำวิเคราะห์อภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทั้งที่เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

1) การสำรวจ (Survey) เป็นการดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ที่ต้องการศึกษาถือเป็นปัจจัยแรกของการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชน สมาชิกในชุมชนความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ควบคู่กับการพูดคุยสนทนากับผู้นำชุมชน กิจกรรมนี้มีลักษณะของการสำรวจข้อมูลเชิงพรรณนาบริบทชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอด่านช้าง ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้เรื่อง ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 18 คน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) จัดการประชุมสมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เพื่อหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชุมชน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน เมื่อชุมชนเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาได้แล้ว จากนั้นคณะผู้ทำวิจัยจึงร่วมกันวางแผนเป็นขั้นตอนและเป็นการทำงานร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์ ด้วยการปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 24 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 2 คน (รวม 6 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 48 คน

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้มแข็งและกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ครอบคลุมทั้ง 3 ชาติพันธุ์ จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) รวมทั้งหมด 18 คน จำนวน 1 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) การกิจกรรมสัมมนา (Seminar group) ร่วมกับการจัดกิจกรรมแสดงผลสัมฤทธิ์ของชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทบทวนแนวทางพัฒนาองค์ความรู้เรื่อง ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด การท่องเที่ยวจังหวัด เพื่อวางแผนออกแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้ง 3 ชาติพันธุ์รวม 1 ครั้ง ประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดมชานนางบวช จำนวน 1 คน ตัวแทนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน และตัวแทนชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 3 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน แห่งละ จำนวน 1 คน ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 9 คน จำนวน 1 ครั้ง

เพื่อให้การวิจัยมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัยที่มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้คือ 1) กลุ่มประชาชน ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 ชาติพันธุ์ ๆ ละ 17 คน รวมจำนวน 51 คน 2) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 แห่ง ๆ ละ 4 คน รวมจำนวน 12 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 13 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน จำนวน 13 คน และ 5) ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามการวิจัย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 77 คน

สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) จากกระบวนการสำรวจ สัมภาษณ์ และกิจกรรมสัมมนา เน้นศึกษากระบวนการได้มาซึ่งชุดความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้ง กะเหรี่ยง ละว้า ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับการส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้าง (Application) เชื่อมโยงเครือข่ายอย่างยั่งยืน

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า มีจำนวนสมาชิกที่สืบทอดวัฒนธรรมละว้า อยู่เพียง 8 ครอบครัว สมาชิกส่วนใหญ่ออกไปรับจ้างทำงานในเมือง การแต่งกายและภาษาที่ถูกกลืนไปโดยปริยาย ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีความเข้มแข็ง กิจกรรมทางวัฒนธรรมโดดเด่น

ทั้งภาษา อาหาร การแต่งกาย ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นชุมชนที่อยู่ไกล ไม่ได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมเท่าที่ควร อีกทั้งทัศนคติค่อนข้างปิดตัว เพราะความรู้สึกด้อยค่า หากแต่เป็นชุมชนที่มีพื้นที่สมบูรณ์ สมาชิกในชุมชน มีคุณลักษณะ สมาชิกชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งชุมชนแห่งนี้มีภูมิสังคมที่สำคัญ เช่นการนับถือพระพุทธศาสนา และมีลำห้วยไหลผ่านชุมชน มีสมาชิกในชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมทั้ง 2 กระบวนการถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถดึงศักยภาพ ความมั่นใจ ความกล้าที่จะก้าวต่อไปอย่างมั่นคง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า มีเพียงแกนนำเพียง 3-4 คน ที่ยังคงพยายามอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนไว้ เด็กรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ กิจกรรมในชุมชนมีผู้เข้าร่วมน้อย ส่วนชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง เป็นชุมชนใหญ่ มีความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี มีศูนย์รวมอยู่ที่วัดพุน้ำร้อน มีแนวคิดเรื่องการพัฒนาและการอนุรักษ์อย่างชัดเจน กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของจังหวัด มีการพัฒนาที่พัก โฮมสเตย์ รีสอร์ทไว้รองรับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น อาหาร การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน แบ่งออกเป็น 6 ฐานกิจกรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ละว้าได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดียิ่ง มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ซึ่งความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดังกล่าวเกิดจากการที่มีผู้นำที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีแนวทางพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมีการกลั่นไอของวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผู้นำชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการปรับตัวร่วมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง ละว้า และกระเหรี่ยงในจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อาจเป็นเพราะความเชื่อที่แตกต่างกัน ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นมาของตน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งอาจเป็นเพราะ ชุมชนแห่งนี้มีภูมิสังคมที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ในการพัฒนาภูมิ

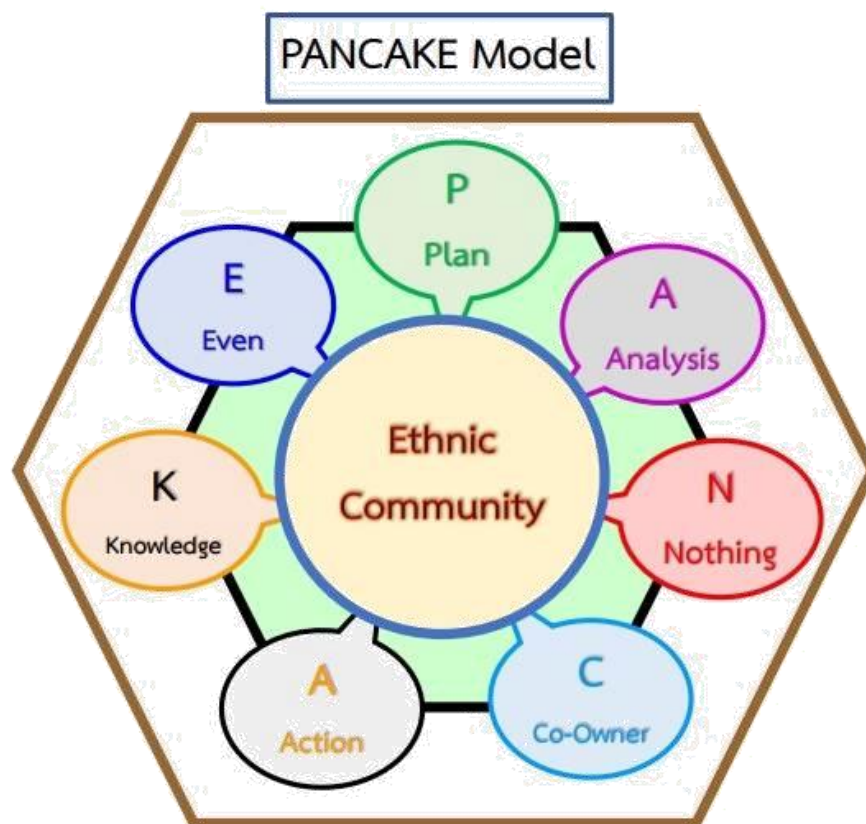
สังคมจำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ให้สามารถดำเนินไปด้วยกัน (ศิริพันธุ์ นันสนานนท์, 2561) สำหรับการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการไปท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้หา ประสบการณ์และความบันเทิง โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่าคนท้องถิ่นที่ไปเที่ยวนั้นมีวัฒนธรรมที่แปลกโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์จนสามารถดึงดูดใจให้ไปท่องเที่ยวได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดี ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความพยายามนำมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นทรัพยากรของชุมชนมาพัฒนา เพื่อใช้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตดั้งเดิม ในการส่งเสริมให้ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนก้าวต่อไปข้างหน้า ซึ่งทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2548)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีผู้นำที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น มีการพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมีกลิ่นไอของวิถีวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การสร้างเครือข่ายนั้นจะทำให้มีการติดต่อ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (พระดาวเหนือ, 2557)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

PANCAKE Model เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้มาจากการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากกระบวนการทำกิจกรรม สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ซึ่งง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ ดังนี้

P = Plan การวางแผน ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการทำกิจกรรม ซึ่งต้องมีการวางแผนที่ดี ประเมิน และทบทวนแผนอยู่เสมอ

A = Analysis การคิด วิเคราะห์ร่วมกัน เป็นการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์หาแนวทาง วิธีการ ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น

N = Nothing ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำงานร่วมกัน เพราะถ้าเรามั่นใจในสิ่งที่ทำ มั่นใจในทีม ความสำเร็จย่อมเป็นจริงแน่นอน

C = Co-owner เป็นเจ้าของร่วมกัน ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้นั้น จะต้องอาศัยความเป็นเจ้าของร่วมกัน

A = Action การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง กิจกรรมใด ๆ จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากมีการวางแผนงาน มอบหมายงาน แต่ไม่มีการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ ตามหน้าที่

K = Knowledge การพัฒนาความรู้ การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน การก้าวทันองค์ความรู้ใหม่ เทคโนโลยีใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

E = Even เป็นประจำ สม่าเสมอ การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม จะต้องมีความต่อเนื่อง สม่าเสมอ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

การศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ ความแตกต่าง ความโดดเด่น ที่แสดงความเป็นตัวตนและความมีอยู่บ่งชี้พื้นที่ของความเป็นมนุษย์ สำหรับการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต เป็นธรรมชาติ และต้องไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่แบบเดิม ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในส่วนของการเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนา สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ด้านการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเชิงพื้นที่ หรือกรณีศึกษาให้กับผู้เรียนด้านมนุษยศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้

2) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปศึกษาต่อยอด และถอดบทเรียนกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้บุคลากร ที่จะช่วยพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูอาชีพ การสร้างรายได้ และการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับบริบทเครือข่ายที่กำลังขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ที่สำคัญ คือ PANCAKE Model สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยควรให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วม สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2548). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*.

กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระดาวเหนือ บุตรสีเทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่*

พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบรมมน้ำสุข อำเภอกุ่งเสลียม จังหวัดสุโขทัย.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิลาส ศรีมหาวโร, (2556). *สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ, (2561) ภูมิสังคมทางวิถีชีวิตและคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุมชนน้ำ. *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 22(3), หน้า 41-48.

- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน)*.
สุพรรณบุรี: สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี.
- อินทิตรา พงษ์นาค และคณะ. (2558) อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(3), หน้า 511-523.